

egyik szerzője szerint, az adott gén valamenyi variánsát fel kell térképezni ahhoz, hogy meg lehessen állapítani, hogy kik a legveszélyeztetettebbek. Elképzelhető ugyanis, hogy az adott gén más változata is szerepet játszhat a betegség kialakulásában.

Song, Honglin – Ramus, S. J. – Tyrer, J. – Bolton, K. L. – Gentry-Maharaj, A. et al.: A Genome-wide Association Study Identifies a New Ovarian Cancer Susceptibility Locus on 9p22.2. *Nature Genetics*. 02 August 2009. doi:10.1038/ng.424

SZEXHORMONOK ÉS CUKORBETEGSÉG

Amerikai kutatók szerint egy, a szexhormonok szervezetbeli sorsát befolyásoló fehérje segítségével megbecsülhető, hogy valaki mennyire veszélyeztetett kettős típusú cukorbetegség szempontjából. Dr. Simin Liu professzor (University of California Los Angeles David Geffen School of Medicine) és munkatársai az ún. szexhormonkötő globulinról (sex hormone-binding globulin – SHBG) állítják ezt,

amely a vérben a tesztoszteron és az ösztrogén mennyiségét szabályozza.

Liuék 718 asszony és 340 férfi sokéves, nagy vizsgálatokból rendelkezésre álló adatait elemezve arra a következtetésre jutottak, hogy a vér alacsony SHBG szintje fokozott kockázatot jelent a cukorbetegség szempontjából. „Úgy tűnik, hogy e fehérje predikciós értéke felülmúlja mind a hagyományos kockázati tényezőket, mind a ma használatos modern markereket – hemoglobin A1c, C-reaktív protein –” – mondta Liu a medlineplus.com-nak.

A kutatók genetikai vizsgálatokat is végeztek, és a szexhormonkötő globulint kódoló gén egyik változatáról megállapították, hogy hajlamosít a diabéteszre, míg egy másik változat inkább véd ellene.

Mindez együttesen azt jelenti, hogy a szexuális hormonok metabolizmusa, és a cukorbetegség között bonyolult, összefüggéseiben nem ismert kapcsolat van – mondják a kutatók, akiknek publikációját a *The New England Journal of Medicine* online közölte augusztus 5-én.

www.nejm.org on August 5, 2009 (10.1056/NEJMoa0804381)

Gimes Júlia

Könyvszemle

A filozófia mint tanítható gondolkodásmód és életforma – Boros János: Filozófia!

Noha a filozófiát története során mindvégig a tudománnyá válás igézte hajtotta, szűkebb értelemben soha nem vált/válhatott tudománnyá. A filozófia nem a világ egy fogalmilag jól körülhatárolható részét vizsgálja. Tártya a világ a maga teljességében. Feladata a lét és a megismerés alapproblémáinak meghatározása, fogalmi megragadása. A filozófiai gondolkodás ilyenformán elsősorban problematizálás, s nem végleges válaszok keresése. A filozófiának fontosabbak a kérdései, mint a feleletei: egy olyan gondolkodásmód, életforma, amelyet az igazság folytonos keresésének igénye hat át évszázadok óta. Ezért is vált a filozófiai önreflexió egyik állandó tárgyává a filozófiai gondolkodás taníthatóságának problémája: az a kérdés, hogy oktatható-e a filozófia mint gondolkodásmód és életforma, s ha igen, miként.

A Pécsi Tudományegyetem filozófiaprofesszora, Boros János legújabb, *Filozófia!* című könyvében világos feleletet kapunk erre a kérdésre. A szerző nem kisebb dologra vállalkozik, mint hogy bevezesse olvasóját a filozófiai gondolkodás módjába. Módszertani alapvetése, hogy a filozófiai gondolkodás megismeréséhez és elsajátításához vezető egyik leghatékonyabb eljárás ma is az, ha számba vesszük az emberi gondolkodás történetének legfontosabb problémáit; azokat a

létünk alapjait, lényegét, célját, értelmét firtató kérdéseket, amelyek a filozófusok szerint leginkább foglalkoztatják az embereket. E kérdések újrafogalmazása révén válhat igazán nyilvánvalóvá a filozófiát tanulmányozók számára, hogy a filozófia olyan ismeret kiapadhatatlan forrása, amelynek segítségével tudatosabban vagyunk képesek formálni életmódunkat és meghatározni cselekvési alternatíváinkat, és amely segítségére lehet az egyénnek saját gondolati és cselekvési szabadsága kivívásában.

Boros olyan alapvető bölcséleti problémák áttekintésére vállalkozik, amelyek mit sem veszítettek aktualitásukból, s amelyek ezért a ma emberét is a filozófiai gondolkodás módjának és történetének megismerésére sarkallhatják. A könyv első nagy fejezetét a filozófiai gondolkodás módjába való általános bevezetésnek szenteli a szerző. Ennek keretében alapvető filozófiai kérdéseket tesz vizsgálódás tárgyává a kiváló kortárs filozófus, Ernst Nagel műveit segítségül hívva. Mégpedig olyan módon, hogy elsősorban a kérdések tartalmi oldalára és nem a velük kapcsolatos filozófiatörténeti megoldási javaslatokra koncentrálna. Azt mutatja be rendkívül szemléletesen és olvasmányos formában, hogy ezek a problémák miként fogalmazódnak újra napjainkban, s miért lehetnek érdekesek a ma emberének. Így kerül egy-egy rövid alfejezet erejéig új megvilágításba a rajtunk kívüli világ megismerésének, a tudatok viszonyának, az agy és a tudat (test és lélek) kapcsolatának, a nyelv mibenlétének, az akarat szabadságának,

a morálisan helyesnek és helytelennek, az igazságosságnak, az elmúlásnak és az élet értelmének problematikája.

Boros János több önálló alfejezetet is szentel a nyugati filozófiában klasszikusnak minősülő és Nagel műveiben is központi szereppel bíró témának, a szubjektivitás–objektivitás problémának. Miként Nagel, Boros János is a tudat, az értékek és az etika kérdésével kapcsolatban vizsgálja az objektivitás határait, s fogalmazza meg a konklúziót: az objektivitásnak voltaképpen két oldala van, a szubjektív és az objektív, a belső és a külső perspektíva. Attól függően, hogy mely perspektívát részesítették előnyben, születtek meg a filozófia történetének olyan meghatározó irányzatai, mint az idealizmus, realizmus, szkepticizmus vagy szolipszizmus. Ezek a perspektívák ugyanakkor nem redukálhatók egymásra, és ezért azok a filozófusok, akik csupán egyetlen nézőpontot hangsúlyoznak, eleve lemondanak az igazságot a maga teljességében megközelítő, tiszta fogalmi nyelvre épülő filozófia lehetőségéről. A filozófia akkor jár helyes úton, ha elfogadja több perspektíva egymás melletti létét, és ezáltal a teljességet szem előtt tartva egy időben több nyelvet próbál meg beszélni.

A könyv második nagy fejezetében az emberi cselekvés legáltalánosabb fogalmi teóriáját kínáló filozófiai diszciplína, az etika eszméjéről olvashatunk összefoglaló történeti áttekintést. Ennek keretében egyrészt a legnagyobb etikai gondolkodók elméleteit tanulmányozva követhetjük nyomon az etika fogalmának és fogalmi készletének változásait, másrészt képet kaphatunk a kortárs etikai diszkussziók tárgyát képező kérdésekről, fogalmi problémákról.

Boros János történeti vázlatának kiindulópontja az a tétel, hogy az etika eszméjét, az

emberi cselekvések értelmezésével és megítélésével kapcsolatos fogalmi elemzéseket nem érthetjük meg az etika története nélkül. Más szóval, az etika mint filozófiai diszciplína el-sajátításának alapvető feltétele az etikai kérdések, problémák történetének tanulmányozása. A szerző e megfontolás jegyében tér ki a Szókratész előtti (Thalész, Anaximandrosz), a szókratészi és platóni, az arisztotelészi, a keresztény (Órigenész, Ágoston, Aquinói Tamás), az újkori (Francis Bacon, Descartes, Hobbes, Hume) és a kanti etika fontosabb problémáira, téziseire.

A rövid történeti összefoglalás megfelelő alapokat kínál az etika legfontosabb aktuális kérdéseinek áttekintéséhez, amire Boros János oly módon vállalkozik, hogy egyfelől pillanatfelvételt készít a kortárs etikai irányzatokról, másfelől kiemel egy manapság egyre többeket érdeklő témát (a társadalmi igazságosság és a demokrácia kérdését) a mai etikai diszkussziók köréből. Arra törekszik, hogy az etikát ne egy zárt diszciplínaként, hanem az értékrendünket formáló, aktív, közösségi gondolkodásként mutassa be. Ez a törekvés teszi meggyőzővé azt a körképet a könyvben, amit a morális állítások természetét, az etika eredetét vizsgáló metaetikai irányzatokról (kulturális relativizmus, szubjektivizmus, szupernaturalizmus, intuicionizmus, emotivizmus, preskriptivizmus), a cselekedetek megítéléséhez általános szabályokat kereső normatív etikai felfogásokról (kötelességetika, konzekvencializmus), a morálfilozófiát különböző karaktereket bemutató elbeszélésnek tekintő narratív etikáról vagy a Jacques Derrida-féle dekonstruktív etikáról kapunk.

Ebben a megközelítésben válik igazán érzékelhetővé annak a kísérletnek a jelentősége is, amely az etikai és társadalomfilozófiai vizsgálatok összekapcsolására irányult az an-

golszász filozófiai tradíció keretein belül. Ennek a kortárs etikai gondolkodást meghatározó és John Rawls átfogó társadalomfilozófiai elméletének megjelenéséhez köthető kísérletnek a gyümölcse egy, a demokratikus társadalom igazságosságára alapozott etika megszületése. Ez az új alapokra felépített etika azzal, hogy kilép az elvont fogalmi elemzések sokak számára zártnak tűnő világából, tág teret kínál az igazságosságra, a jogokra, a társadalom intézményes elosztási szerkezetére vagy az autonóm cselekvés lehetőségére irányuló, valóban aktív közösségi gondolkodásnak. Egy olyan paradigmaváltáshoz kínál fogalmi, módszertani kereteket, amely révén az etika mint filozófiai diszciplína

na érdekes kutatási témákkal szolgálhat több szaktudomány számára is.

Boros János hiánypótló könyve tehát a filozófiai gondolkodás módjának megismeréséhez és elsajátításához vezető egyik lehetséges út dokumentuma. Egyaránt érdekes és tanulságos olvasmány a filozófiát tanító és tanulni vágyó olvasónak: mindenkinek, aki a ma emberét foglalkoztató általános problémák számba vételével kívánja magának felfedezni vagy újrafelfedezni ezt a folyamatos önreflexió jegyében formálódó, különös életformát. (Boros János: *Filozófia! Veszprém–Budapest: Iskolakultúra–Gondolat, 2009, 93 p.*)

Szécsi Gábor

tudományos főmunkatárs, egyetemi magántanár

Hogyan fejlődött és hol tart

a nukleáris tudomány?

Szemelvények a nukleáris tudomány történetéből

A kötet huszonhárom tanulmánya – ha az *Ajánlás* is a tanulmányok közé soroljuk, ami indokoltnak tekinthető – tudományos igényességgel (minden esetben részletes szakirodalmi hivatkozásokkal) mutatja be nemcsak a mai nukleáris kutatás legaktuálisabb területeit, de történetét is: kialakulását és fejlődését is a kezdetektől fogva. A könyvben azt a részt, amelyben a tanulmányok inkább a történeti vonatkozásokkal foglalkoznak, nem lehet élesen elhatárolni a másik résztől, amelyben egyes jelenségek, alkalmazási területek részletes bemutatására kerül sor. Mégis azt mondhatjuk: nagyjából a könyv terjedelmének egyharmada sorolható az előbbi – mondjuk így: *történeti* – részbe, amely tizenkét tanulmányt foglal magába. Az elhatárolás kétségtelenül kissé önkényes, hiszen a mai aktuális

kutatási területekkel foglalkozó tanulmányok is tartalmaznak történeti elemeket.

Az első rész tanulmányai közül nyolcat maga a kötet szerkesztője, Vértés Attila írt. Az *Ajánlásban*, amely maga is – mint már utaltunk rá – tanulmánynak tekinthető, hangsúlyozza a nukleáris tudományok jelentőségét, megfogalmazza azt, „... hogy ez a tudományterület volt a 20. század természettudományának motorja”. Az itt közölt táblázat szerint ötvenkilencen kaptak Nobel-díjat a nukleáris tudományokban elért eredményeikért, és pedig ötvenen a fizikában, nyolcan a kémiában és egy kutató az orvostudományokban.

Ezután következnek Vértés Attila további tanulmányai, s közéjük iktatva négy írás más szerzőktől is.

Az *Ajánlás* utáni első (*A kezdetek*) – amelynek szerzője Vértés Attila – Henri Becquerel 1896-os Wilhelm Conrad Röntgen felfedezésével csaknem pontosan egyidejű felismeréséről és a Curie-házaspár, valamint Ernst Rutherford első eredményeiről számol be. Itt kell megemlítenünk azt a nyomdatechnikai